

Els castells humans, que hom ha qualificat de sardana vertical, no són només un símbol i un emblema de Catalunya sinó que **“des del punt de vista de la cultura popular, són el més vistós i espectacular que podem mostrar”**, afirma Eloi Miralles, vicepresident dels mítics Castellera de Vilafranca, una entitat que aplega una de les aficions més nombroses –uns 600 col·laboradors– i que atresora entre les seves fites més destacades la creació de noves formes –com el quatre de nou amb folre i l’agulla al mig–; la recuperació de construccions del segle passat –com el pilar de vuit amb folre i manilles–; així com un currículum d’actuacions amb vocació transfronterera: **“Som la colla que ha actuat a més països d’Europa, una vintena, en total.”**

Les torres humanes que van decorar el Camp Nou a la cerimònia inaugural dels Jocs Olímpics de Barcelona va donar la volta al món, tot donant fe de l’espectacularitat i la passió que caracteritza aquesta tradició, que ha viscut a les darreries del segle xx una època daurada, perllongada fins a l’actualitat. Els Castellera de Vilafranca, amb les camises verdes que els identifiquen, són un dels bucs insígnia. No és estrany que entre els seus títols honorífics n’hi figurí un que els omple d’orgull: la plaça de la seva vila ha estat nomenada com la més castellera. No és un tòpic ni un fals reconeixement oficial: la localitat va saber esquivar amb mestria una època grisa, massa extensa en el temps. Anem, amb l’Eloi Miralles –un expert coneixedor de la història d’aquesta afició, i autor del llibre *Fem pinya!*, on es repassa la vida dels castells– amb la màquina del temps: **“S’ha especulat molt sobre els orígens. Actualment, se sap que la tradició castellera prové del ball de Valencians, una dansa vigent a la Catalunya Nova, sobretot en els segles xvii i xviii.”** Va arrelar a diverses contrades i hi ha constància que, durant el segle xviii, se celebraven trobades on es competia per la torre més alta –sostres d’homes, com deia el Baró de Maldà– que ja s’elevava fins als sis pisos. **“Es tractava d’una dansa ritual, mig processional, que tenia un moment culminant: l’aixecament d’una torreta.”** A la localitat de Valls, coneguda com el bressol dels castells, van coincidir, a començaments del xix, dues colles de Valencians –Pagesos i Menestrals– manades per dos germans i confrontades. **“No competien pel millor ball, sinó per la torre més alta. A mitjan segle ja es van aconseguir estructures de nou pisos.”** No va ser, però, fins a finals del segle passat que amb el tres de deu –un castell d’onze metres d’alçada, amb tres homes per pis i tres bases– es va coronar el cim més alt.

Vilafranca també va viure dècades de plètora castellera, a cavall de la rivalitat política que alenava a redós dels Xiquets de Valls: **“Hi havia dues confraries religioses –La Muixerra i La Roser– que simpatitzaven, respectivament, amb les dues colles vallenques: la dels Pagesos, d’influència carlina, i la dels Menestrals, de tendències liberals. Van ser tan influents que aquestes, durant molts anys, van arribar a ser conegudes amb els noms propis d’aquelles confraries.”** Com que Valls era un feu carlí, mentre va durar l’última guerra carlina, els de la colla de La Roser van haver d’amagar-se i no van reaparèixer fins que es va acabar. Per això, **“després del conflicte, La Muixerra va ser coneguda com a colla Vella, i La Roser, com a colla Nova.”** A Vilafranca van haver d’esperar fins a l’any 1948 perquè es consolidés una colla pròpia, després d’un període en el qual la localitat es va merèixer a pols el títol de la plaça més castellera, ja que, malgrat la decadència esdevinguda

durant el primer quart del segle xx, els castellers no van deixar gairebé mai d’actuar-hi. La Guerra Civil s’encarregaria després d’escombrar les primeres alenades de vida d’una incipient recuperació.

L’actual colla es va fundar al setembre del 1948, de la mà d’Oriol Rossell, amb un primer debut oficial a la localitat de Sant Cugat Sesgarrigues. **“D’ençà el 1969, quan es va carregar el primer quatre de vuit vilafranquí, hem estat entre els capdavanters.”** El punt àlgid ha estat assolit durant els darrers deu anys, quan la innovació ha caracteritzat les seves actuacions: la torre de nou amb folre i manilles, el quatre de nou folrats i l’agulla o la torre de vuit figuren entre les seves fites, sense oblidar la més sensacional i extraordinària de totes: l’aixecament simultani, el 31 d’agost de l’any 2001, del tres i el quatre de nou folrats. Abans, però, **“el 15 de novembre del 1998, els Castellera de Vilafranca es van convertir en la primera colla a carregar el primer castell de deu pisos de la història: el tres de deu amb folre i manilles.”** La recuperació de construccions mítiques del segle passat també els honora. **“Hem estat mereixedors de la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, per haver retornat al fet casteller l’esplendor dels castells de nou pisos”**, assenyala, abans de destacar que **“si el que es premia és una trajectòria netament catalanista, nosaltres som un dels primers creditors, ja que, durant l’època franquista, sempre ens vam buscar excuses per evitar assistir als seus actes. No vam actuar a Espanya fins que no va arribar la democràcia.”**

Actualment, la colla **“és més que un grup que fa castells. Formem part de la cultura popular d’aquest país. A l’empara del nostre associacionisme, hem esdevingut una entitat cívica que també acull altres activitats, com ara concerts o conferències organitzades per nosaltres o per altres institucions. Hem creat un caliu i hi ha un fort arrelament dins la societat vilafranquina.”** Els seus locals són testimoni també de l’esforç i la constància que requereix el fet casteller, ja que els assajos són fonamentals per fer un bon paper a la plaça. **“Només s’aturen dos mesos a l’hivern”**, explica, tot detallant que **“és necessari polir les mides de cada pis, perquè estiguin anivellats, i s’ha d’entrenar a fons la canalla. N’hi ha que són nous i els has de formar. També serveix perquè el cap de colla observi qui és més bo, per exemple, fent un pilar, una torre o un castell. Hi ha qui és defensa millor fent equilibris que aportant solidesa a l’estructura.”**

Amb les primeres actuacions de la temporada es van llimant els defectes i es va pujant el llistó de la qualitat i el risc. L’hora de la veritat arriba el 30 d’agost, Sant Fèlix, dia central de la festa major vilafranquina. **“També, és molt important el concurs biennal de colles castelleres a Tarragona o la Diada de Tots Sants, que serveix per posar digne colofó a la tasca de molts mesos i acomiadar-nos amb un bon regust de boca.”** Eloi Miralles creu que encara no s’ha tocat sostre; queda camí per recórrer. **“Fa temps que dic que hi ha un quatre de deu pendent. Per tant, es poden aconseguir fites noves. Malgrat que la història sempre és cíclica, i un dia ets a dalt de tot i un altre més avall, hem de tenir en compte que, a Catalunya, som seixanta colles; n’hi ha que pleguen, però també en neixen d’altres.”** Per sort, el relleu es manté i les noves generacions continuen desitjant vèncer la gravetat, tot dibuixant amb els seus cossos una torre humana per alçar la mà des del seu cim.

Fotografia cedida per E. M. E.

“Els castells són
l'exponent folklòric
i tradicional
català més
espectacular”

Castellers de Vilafranca - Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)